Steenuil handige hulp bij plaagdierenbestrijding

In het kader van het door het Ministerie van LNV gesubsidiëerde project Natuur breed doen enkele laanboomkwekers in het rivierengebied mee aan het beschermen van de steenuil. Uit dit artikel blijkt dat stimuleren van de steenuil en het uitoefenen van het boomkwekerijbedrijf hand in hand kunnen gaan.

In de afgelopen 30 jaar is het aantal steenuilen in Nederland sterk verminderd. De oorzaken hiervan zijn divers. Deze afname van het aantal steenuilen is een Europees verschijnsel.
De steenuil is de kleinste in ons land voorkomende uil. De vogelsoort staat op de Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten. Men schat het aantal broedparen van de steenuil om en nabij de 8.000 broedparen. In Nederland worden de hoogste aantallen broedparen gevonden in het oosten en zuiden. De oude polders en uiterwaarden in het rivierengebied met haar knotwilgen, dijken en overhoekjes waren tot het recente verleden zeer goed met steenuilen bezet. Mede door een intensievere bedrijfsvoering loopt ook hier het aantal broedparen terug.

Steenuil heeft territorium
Voorwaarde voor de steenuil om zich te handhaven is dat het territorium geschikt moet zijn voor voortplanting en voedselvoorziening. De steenuil is een holenbroeder die niet wegtrekt in de winter. De natuurlijke nestplaatsen zijn echter vrijwel verdwenen o.a. door het rooien van hoogstamboomgaarden. Knotbomen worden niet meer voldoende onderhouden. De aanwezigheid van holten in bomen is met name belangrijk voor steenuilen omdat de vogel niet zoals een specht zelf holten uit kan hakken. Andere vogels concurreren met de steenuil om beschikbare ruimten.

Steenuil eet muizen
Ook qua voedselvoorziening zijn de ontwikkelingen niet gunstig voor steenuilen. De steenuil past zich jaarlijks aan een veranderd voedselaanbod aan. In muizenrijke jaren wordt er vooral op veldmuizen en bosmuizen gejaagd. Maar ook regenwormen, mollen en woelratten worden niet versmaad. Zijn er in bepaalde jaren minder muizen voorhanden dan schakelt de steenuil over op insecten. Zo worden snuitkevers en zelfs meikevers gegeten. De steenuil heeft geen snavel om diep mee in de grond te pikken. Insecten en wormen die dieper in de grond leven zijn daarmee onbereikbaar.

Bedreigingen
De steenuil wordt door verschillende oorzaken bedreigd. Boerengeriefhout wordt steeds minder gebruikt; dit houdt in dat knotbomen niet meer worden onderhouden. Een knotboom die niet wordt onderhouden gaat op termijn verloren. De kroon wordt namelijk topzwaar en de boom scheurt en/of valt om. Door het rooien van hoogstamboomgaarden verdwenen de voor de steenuil aanwezige holten in fruitbomen. Laagstamboomgaarden hebben echter niet alleen minder holten voor broeden beschikbaar, maar worden ook intensiever met pesticiden gespoten, waardoor het voedselaanbod qua aantallen afneemt. Niet alleen de aantallen prooidieren nemen af, maar ook wordt de kwaliteit van het voedsel minder door de aanwezigheid van restanten gif in de prooidieren. Omdat er minder voedsel aanwezig is moeten de vogels steeds grotere afstanden afleggen. Dit kost energie. Heeft een vogel niet genoeg energie om lange afstanden te overbruggen, dan verdwijnt hij: er wordt niet meer gebroed.

Laanboomkwekers Natuur breed
Hoe spelen de laanboomkwekers nu in op deze achteruitgang van de steenuil? Allereerst is duidelijk dat steenuilen niet schadelijk zijn. Integendeel: doordat steenuilen muizen wegvangen en schadelijke insecten helpen voorkomen, hebben zij hun nut op boomkwekerijen. Om de steenuil weer terug te krijgen op de bedrijven hebben de deelnemers aan Natuur breed nestkasten voor steenuilen opgehangen. Het is bekend dat steenuilen graag broeden in nestkasten. Ook aan het aanbod van voedsel wordt iets gedaan. Kleine overhoekjes worden in stand gehouden. Tevens worden houtrillen, d.w.z. takkenhopen van (snoei) hout dat horizontaal wordt opgestapeld tussen staanders, aangelegd. De toekomst zal moeten uitwijzen of de steenuilen zullen profiteren van deze voorzieningen.

Voor meer informatie kan men terecht bij de Stichting Steenuilenoverleg Nederland **(STONE)** en Wouter Schuring, telefoon 0172 – 236740.

Wouter Schuring (PPO Bomen te Boskoop) is projectleider Natuur breed boomteelt

Dit artikel is in licht geredigeerde vorm verschenen in De Boomkwekerij, No. 35, 29 augustus 2003, p. 15.